

Tkach O. M. Studying features of early development of children with perinatal pathology

The article describes the clinical and psychological pedagogical approaches to the interpretation of the term "perinatal pathology", defined the views of scientists on the causes of such violations. The influence of pathogenic factors on the violation of phylogenesis or embryogenesis, the effect of mutational changes and failure of genetic transformations is considered. The features of maturation of brain structures under the influence of perinatal injury in the form of inhibition of neuronal maturation processes and myelination of the nerve paths or their damage are determined. Methods of studying the development of infants, namely, indicators of their sensory, motor, speech and social development, are described.

The results of twelve-month medical, hardware and corrective maintenance of children with perinatal pathology are presented in the form of an analysis of the peculiarities of development of three groups of infants with different dynamics of formation of basic mental functions. The main directions of corrective work, which was conducted with children systematically (at least 3-4 lessons per week), are described by a group of experts consisting of: correctional teacher, special psychologist, speech therapist, rehab.

Key words: perinatal pathology, early intervention, corrective maintenance, restoration of damaged functions, development of mental processes.

УДК 378.147:326.-055.26

Ірина ТРУБАВІНА

доктор педагогічних наук,

*професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

e-mail: trubavina@gmail.com

**МАТЕРИНОЗНАВСТВО
В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ:
ІНТЕГРОВАНА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Стаття обґрунтовує теоретичні засади та зміст нової інтегрованої навчальної дисципліни для майбутніх магістрів в університетах. Це материнознавство в соціально-педагогічній діяльності. Автор називає теоретичними засадами нової дисципліни наукові підходи різного рівня, а саме: філософські: прагматичний, діяльнісний та матеріалістичний; загальнонаукові: системний, комплексний, прав людини, розвитку людини, гендерний; конкретнонаукові: підходи соціальної роботи: «кризове втручання», «допомога для самопомогли», теорія участі, профілактичний, проблемно-орієнтований підходи, із педагогічних – особистісно-орієнтований та інтегрований підхід, із психологічних: генетичної психології, психології статі, адлерівська терапія, із соціології: макро- та мікросоціологічний підходи, теорії соціалізації; із соціально-педагогічних: родинноцентричний, особистісний, середовищний підходи. На цій основі автором запропоновано зміст програми нової навчальної дисципліни.

Ключові слова: материнство, материнознавство, соціально-педагогічна діяльність, інтегрована навчальна дисципліна, зміст навчальної дисципліни, теоретичні основи навчальної дисципліни.

Проблема охорони материнства і дитинства є проблемою світової спільноти і загальнонавчальною. Так, існує конвенція ООН щодо захисту материнства (1952), численні міжнародні і вітчизняні документи щодо підтримки і захисту жінок внаслідок їх особливої функції – народження, вигодування і догляд за дитиною. Разом з цим існує потреба не тільки законодавчого, а й комплексного наукового розуміння материнства та його потреб і проблем, їх вирішення, у т.ч. соціально-педагогічного, оскільки материнство напряму пов'язано із відтворенням людства, суспільства і вимагає на усунення негативних факторів зі шля-

ху жінки і посилення позитивних факторів соціалізації в інтересах її розвитку та інтересах дитини, що є справою саме соціально-педагогічної діяльності. Тому, вважаємо, нові інтегровані предмети з дисципліни «Материнознавство» для майбутніх соціальних педагогів дадуть їм комплексне уявлення про материнство і шляхи його підтримки, систему надання державних послуг і установ, які їх надають, для адресної ефективної допомоги жінкам з дітьми, вирішення їх проблем розвитку і соціалізації, забезпечення найкращих умов для виховання і розвитку дитини. Такі інтегровані предмети типу «Родинознавство», «Дитино-

знавство» є вже в розвинутих країнах світу, але материнознавство комплексно не вивчалось в контексті інтегрованої навчальної дисципліни у закладах вищої освіти, які готують соціальних педагогів і соціальних працівників. Доцільно було б таку дисципліну ввести в навчальні плани наших закладів вищої освіти на рівні магістратури – для узагальнення всіх знань про материнство і соціальні послуги жінкам з дітьми, вагітним.

Аналіз останніх досліджень, невирішеної ранише частини загальної проблеми показує, що материнство досліджувалося в соціологічному, правовому, історичному, культурологічному, психологічному та інших напрямках. Окремі дослідження стосувалися батьківства як соціально-педагогічного об'єкту (Овчарова Р.В. (2), Зверева І.Д. (4)), але материнство як соціально-педагогічний об'єкт взагалі не вивчалось детально. В.В.Стинська (5) досліджувала материнство з огляду на переважно об'єкт соціальної політики і державної підтримки в напрямку соціально-педагогічної діяльності, що справедливо лише для макрорівня соціалізації особистості. На рівні мезо- та мікросередовища соціально-педагогічна діяльність щодо материнства не вивчалась. Таким чином, материнство досі не досліджувалося в комплексі як об'єкт діяльності соціального педагога. Цікавим взагалі є вивчення материнства з точки зору наукових підходів в діяльності соціального педагога. Окремо стоїть питання про розробку нових навчальних програм в контексті євроінтеграції України – на основі компетентнісного підходу. Виділяють загальні і професійні компетентності (В.Г.Кремень (1) як основу формування нового змісту навчальних дисциплін, при цьому теорії І.Я.Лернера, В.В.Краєвського про зміст освіти лишаються актуальними, оскільки компетентності враховують знання і будуються на них, повинні реалізовуватися в різноманітних професійних ситуаціях, у т.ч. нових на основі творчості. Таким чином, потрібні комплексні підходи для побудови навчальних дисциплін. Тобто дисципліни теж повинні комплексно розглядати клієнта та його проблеми, які є об'єктом роботи соціального педагога. Ми та інші ранише вже писали про необхідність інтегрованих предметів для майбутніх соціальних педагогів (Родинознавство, Дитинознавство, Волонтерознавство) (3, 6, 7). Ці предмети побудовані на комплексному, родинноцентричному та дитиноцентричному підходах як основних для надання комплексу соціальних послуг сім'ям та дітям. Зараз виникає потреба в розумінні материнства як складного комплексного об'єкту діяльності соціального педагога, бо існують безліч проблем жінок з дітьми, права яких порушуються і

вони не вміють поєднувати свої соціальні ролі, будувати своє життя одночасно як дружина, мама, донька, онука, професіонал, активна громадська діячка, різноманітно розвинена особистість. Саме це є предметом діяльності соціального педагога – формування нової моделі поведінки жінки внаслідок її материнства, її нових стосунків на цій основі з оточенням і колегами, членами сім'ї, соціальне виховання суспільства для подолання соціальних і гендерних стереотипів щодо жінки-матері, педагогізація суспільства, виявлення порушень прав жінки-матері і створення соціальних умов для їх відновлення і реалізації, попередження та усунення цих порушень. Така позиція вимагає комплексного розуміння материнства як об'єкта соціально-педагогічної діяльності і, відповідно, навчання у закладі вищої освіти за такою методологією. Тому мова повинна йти про обґрунтування материнознавства як інтегрованої навчальної дисципліни для майбутніх соціальних педагогів.

На основі викладеного метою статті ставимо визначити теоретичні засади та зміст комплексної навчальної дисципліни «Материнознавство в соціально-педагогічній діяльності».

Для визначення змісту навчальної дисципліни треба визначити теоретичні основи її розбудови та проблеми, з якими стикається соціальний педагог в роботі з матерями. Теоретичними основами ж ми вважаємо, з огляду на І.А.Липського, наукові підходи різного рівня. Це підходи філософські, загальнонаукові, конкретна наукові, соціально-педагогічні. З огляду на важливість проблеми, потрібні такі філософські підходи, як прагматичний, діяльнісний та матеріалістичний, із загальнонаукових: системний, комплексний, прав людини, розвитку людини, гендерний; із конкретна наукових: підходи соціальної роботи: «кризове втручання», «допомога для самопомоги», теорія участі, профілактичний, проблемно-орієнтований підходи, із педагогічних – особистісно-орієнтований та інтегрований підхід, із психологічних: генетичної психології, психології статі, адлерівська терапія, із соціології: макро- та мікросоціологічний підходи, теорії соціалізації; із соціально-педагогічних: родинноцентричний, особистісний, середовищний підходи.

Ці підходи сьогодні є доцільними для комплексного, системного вирішення проблем матерів з дітьми та запобігання і профілактики цих проблем. Ці підходи дозволяють визначити місце і роль кожної установи у вирішенні проблем матерів з дітьми, уточнити зміст і перелік соціальних і соціально-педагогічних послуг як їх різновиду, узгодити підтримку, допомогу і самопомогу, втручання як послуги в різних складних життєвих

обставинах (різна ступінь важності випадку), перевести жінку від об'єкта до суб'єкта споживання соціально-педагогічних послуг і суб'єкта свого життя.

Сьогодні виділяють такі проблеми матерів, які пов'язані виключно з їх гендером: 1) медичні (пов'язані з вагітністю, грудним вигодовуванням дитини, репродуктивним здоров'ям, раціональним харчуванням); 2) правові (ті, що відбивають порушення прав жінок-матерів і вагітних на роботі, в суспільстві, родині, мікросередовищі, ті, які заважають реалізації прав і виконанню обов'язків матері щодо дитини); 3) психологічні (такі, які відбивають проблеми формування материнства, ставлення жінки до нього і до дитини, до себе, стосунки з чоловіком та іншими членами сім'ї, психологію статі тощо); 4) соціологічні (ті, що пов'язані зі статусом жінки – матері в сім'ї; суспільстві, на роботі, сімейною системою, соціальним інститутом материнства в сім'ї та суспільстві, зі стереотипами суспільства щодо жінки, поєднанням професійних і сімейних ролей і функцій); 5) політичні (пов'язані з укладом сім'ї і розподілом влади в ній, насильство в родині); 6) гендерні (такі, що пов'язані з соціокультурним сприйняттям статі жінки, порушенням її самореалізації внаслідок цього, реалізацією прав); 7) соціально-педагогічні (формування материнства, здорового способу життя, економічної культури і трудової культури та раціональних потреб у жінок, навичок сімейного бюджетування, батьківської компетентності, будувати подружні і батьківсько-дитячі стосунки, профілактика негативних звичок у жінок і насильства в родині, підготовка дівчини до материнства, формування усвідомленого і відповідального материнства); 8) педагогічні (формування демократичного стилю спілкування з дітьми, стилю сімейного виховання, вмінь виховувати дитину, вироблення і дотримання сімейних цінностей, правил сімейного виховання); 9) економічні (житлові, матеріальні, відпочинкові і дозвілєві потреби і проблеми тощо); 10) культурні (формування культури сімейного життя, створення умов для культурного дозвілля і відпочинку, міжнаціональні і міжрелігійні проблеми в сім'ї тощо); 11) моральні (ті, що відбивають різні правила сімейного життя, погляди на нього і сімейні та особисті цінності); 12) специфічні проблеми (пов'язані з особливостями жінки та реалізації її прав при виконанні функції материнства та особливостями дитини, наприклад, матері – ВПО, матері дітей з особливими потребами, неповнолітні матері, матері з числа сиріт тощо).

Далі треба визначитися з нормативною базою для вирішення цих проблем в полі роботи соціального педагога і соціального працівника:

1. Міжнародні документи про охорону материнства: Загальна декларація прав людини, Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=973_002, Декларація о захите женщин и детей в чрезвычайных обстоятельствах и в период вооруженных конфликтов http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_317, Європейська соціальна хартія ETS № 163 (Страсбург 3 травня 1996), Хартія соціальних прав і гарантій громадян незалежних держав, затверджену Міжпарламентською Асамблеєю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав (29 жовтня 1994). Конвенція Міжнародної організації праці (далі – МОП) № 103 про охорону материнства (Женева, 1952); Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979); Конвенція МОП № 156 про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками (Женева, 1981) та ін.

2. Вітчизняні Закони: Конституція України, Кодекс законів про працю, Кодекс про шлюб та сім'ю України, Закон про державну допомогу сім'ям з дітьми, законодавство про соціальну роботу і соціальні послуги в Україні, захист дитинства. Сьогодні потрібні Закони про репродуктивне здоров'я та його захист; про акушерську допомогу (рододопомогу); про гінекологічну допомогу тощо;

3. Нормативні документи України. Постанови Верховної Ради України, які спрямовані на підвищення соціального статусу жінки – матері: "Декларація про загальні засади державної політики стосовно сім'ї та жінки" (5.03.1999 р.), "Концепція державної сімейної політики" (17.09.1999 р.), Указ Президента України від 24 січня 2001 р. – національна програма «Діти України» на період до 2005 р., «Цільова комплексна програма генетичного моніторингу в Україні на 1999-2003 рр.» (4.02.1999 р.), Національна програма «Репродуктивне здоров'я 2001-2006» (26.03.2001 р.). Програми і концепції Уряду України: щодо розвитку охорони здоров'я населення України, «Довгострокова програма поліпшення становища жінок, сім'ї, охорони материнства і дитинства» (28.07.1992 р.); Національна програма планування сім'ї (13.09.1995 р.); «Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності в суспільстві на 2001-2005 рр.» (6.05.2001 р.), «Концепція безпечного материнства (29.03.2002 р.), затверджені комплексні заходи щодо заохочування народжуваності на 2002-2007 рр. (1.07.2002 р.) та заходи щодо реалізації Концепції безпечного

материнства на 2002-2005 рр.» Довгострокова програму поліпшення становища жінок, сім'ї, охорони материнства і дитинства (28.07.1992 р.), Національна програма планування сім'ї (13.09.1995 р.), Концепція державної сімейної політики (17.09.1999 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про запровадження адресної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям» (1999), «Про підтримку сімей при народженні дитини» та Положення про умови та порядок надання адресної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям (31.09.2012 р.), Державна програма підтримки сім'ї (2006-2010р.), Концепція Державної цільової соціальної програми підтримки сім'ї до 2016 р. Нормативні акти Президента України «Про поліпшення соціального захисту малозабезпечених сімей» (18.04.2001 р.), «Про додаткові заходи щодо вдосконалення соціальної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями» (23 червня 2001 р.), «Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності в суспільстві на 2001–2005 рр.» (6.05.2001 р.), Указ Президента України від 3 січня 2002 р. «Про заходи щодо заохочення народжуваності в Україні» Сьогодні потрібна національна програма підтримки материнства і дитинства, підтримки сім'ї.

4. Нормативні документи надання соціальних послуг жінкам з дітьми, вагітним в різних установах соціальної сфери: ЦСССДМ, реабілітаційних центрах, центрах матері і дитини, ССД, управління у справах сім'ї та молоді, а також робота установ освіти, поліції, охорони здоров'я щодо матерів та жінок.

Для диференціації та адресності соціально-педагогічної діяльності за проблемами клієнтів потрібно визначитися майбутнім фахівцям із суб'єктами надання послуг матерям з дітьми. Тому стоїть питання про установи, які надають допомогу матерям з дітьми і вагітним, їх взаємодію та можливості. Такими установами сьогодні є: 1) заклади охорони здоров'я (здоров'я жінки, у т.ч. її репродуктивне здоров'я); 2) заклади освіти (всі вони здійснюють батьківську просвіту і підготовку дітей до сімейного життя, статеве і гендерне, моральне, економічне, трудове, фізичне, валеологічне виховання); 3) заклади соціальної сфери – ЦСССДМ, соціального захисту, управління у справах сім'ї та молоді, центри матері та дитини, реабілітаційні центри – профілактика насильства в родині, допомога сім'ям з дітьми, подолання гендерних та ін. соціальних стереотипів, налагодження сімейних і батьківсько-дитячих стосунків, формування нової моделі поведінки, усвідомленого батьківства; 4) поліція – протидія насильству в родині, охорона та захист порушених прав жінок;

5) недержавні організації і фонди, які вирішують проблеми материнства і дитинства їх захищають та відновлюють – центри правової допомоги населенню, адвокатура тощо; 6) омбудсмен і гендерний уповноважений КМУ зі штатом і можливостями для координації роботи і зв'язку між різними гілками влади; 7) суди різних інстанцій для відновлення прав і соціальної справедливості щодо жінок з дітьми. Таким чином, бачимо різноманіття установ і структур, які опікуються материнством, їх повноважень і завдань з охорони материнства як окремого клієнта послуг.

Зміст і завдання соціально-педагогічної діяльності (а також роботи на конкретній посаді в конкретній установі) щодо підтримки і охорони материнства необхідні для адресності надання соціальних послуг. Зміст і завдання визначаємо відповідно до законодавства України про соціальну роботу, про освіту, боротьбу з насильством в родині, підтримку сім'ї, гендерну рівність, сімейну політику, про розуміння материнства як окремої функції жінки, особливий статус жінки-матері тощо. Тому завданнями діяльності соціального педагога щодо охорони материнства, в контексті законодавства і визначених теоретичних засад (наукових підходів) є: профілактика негативних явищ і насильства щодо жінок, формування здорового способу життя і сімейного образу життя у жінок, батьківської компетентності і материнства як ставлення до дитини, економічної культури і раціональних потреб у жінок, звички раціонального харчування, вміння вести сімейний бюджет і поєднувати материнські обов'язки з професійними, вміння догляду за дитиною, її виховання, формування сімейних цінностей і демократичного стилю спілкування і виховання дітей, сімейних стосунків, формування сімейних цінностей і правил поведінки в сім'ї, правил виховання дитини, цінності здоров'я і здорового способу життя, знищення гендерних та інших соціальних стереотипів щодо жінок тощо. Змістом соціально-педагогічної діяльності щодо підтримки і охорони материнства є: соціальна профілактика, соціальне обслуговування, соціальний супровід, соціальна реабілітація, втручання, які реалізують ідеї підтримки, допомоги, самопомоги жінці-матері і втручання у випадку загрози її життю і життю і здоров'ю її дитини. Завдання і зміст роботи реалізуються через форми, методи і технології надання соціально-педагогічних послуг. Формами роботи є: лекторії, радіолекції, тематичні передачі на ТБ і радіо, веб-сайти з інформацією для жінок, консультування, робота телефону Довіри, флеш-моби, виїзні мультидисциплінарні бригади, робота спеціалізованих формувань, соціальна реклама в

різноманітні, публікації в ЗМІ (раніше були одноденні тематичні газети), тижні материнства, школи материнства і батьківства, тренінги, вправи, корекційна робота, угода з сім'єю, захисний припис, інспектування сім'ї, круглі столи, вечори запитань і відповідей, гарячі лінії, групи підтримки, клуби, жіночі недільні гімназії, соціальний супровід (ведення випадку 3 рівня), втручання тощо. Методами роботи з соціально-педагогічної діяльності щодо підтримки материнства є: методи формування свідомості, методи формування досвіду поведінки, методи стимулювання і корекції поведінки, стимулювання до самовиховання, ведення випадку (1-4 рівня), методи соціальної роботи тощо. Технологіями роботи є ті, що відповідають змісту і завданням соціально-педагогічної діяльності: кризове втручання, рівний-рівному, івент-технології, інформаційно-комунікаційні технології, профілактичні інформаційні кампанії, тренінгові технології, кейс-менеджменту, особистісно-орієнтована, ненасильницького спілкування, технології роботи груп взаємодопомоги, усвідомленого материнства, адлерівської терапії тощо. Особливості роботи з соціально-педагогічної охорони материнства визначаються особливостями матерів і дітей, стосунків в родині: дистантні сім'ї, неповні сім'ї, матері-вихованки дитячих будинків, неповнолітні матері, матері дітей з особливими потребами, матері з числа ВПО, з ВІЛ/СПІДом, гепатитом, з хронічними захворюваннями, безробітні, безхатченки, з міжнаціональних сімей.

Внаслідок викладеного можна сформулювати такий **зміст** навчальної дисципліни «Материнознавство в соціально-педагогічній діяльності».

Тема 1. Актуальність соціально-педагогічної охорони материнства.

Материнство як предмет соціально-педагогічних досліджень і діяльності, як об'єкт та суб'єкт соціально-педагогічної діяльності. Проблеми і потреби матерів. Роль соціально-педагогічної діяльності у вирішенні проблем материнства. Усвідомлене, відповідальне, освічене материнство. Поняття про материнознавство як інтегровану навчальну дисципліну.

Література:

1. Биосоциальная природа материнства и раннего детства : [монография] / [А. С. Батуев и др.] ; под ред. А. С. Батуева ; Санкт-Петербургский гос. ун-т, науч. центр "Психофизиология матери и ребенка". – Санкт-Петербург : Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2007. – 372с.

2. Бравая, Р. М. Охрана материнства и младенчества на Западе и в СССР : Исторический очерк / д-р Р. М. Бравая. – [Москва] : Гос. мед. изд-во, 1929. – 261 с.

3. Браун, Л. (1865-1916). Профессия и материнство : (О страховании материнства) / Лили Браун; (Пер. с нем. М. Рогович). – Санкт-Петербург : тип. П.П. Сойкина, 1908. – 64 с.

4. Коллонтай, А. М. (1872-1952). Общество и материнство : 1- / А. Коллонтай. – Петроград : Жизнь и знание, 1916. – 20 с.

5. Матвеева, Н. Осознанное замужество и материнство [Текст] / Наталья Матвеева. – Архангельск : Правда Севера, 2011. – 197 с.

6. Могилевская, Е. В. Перинатальная психология. Психология материнства и родительства [Текст] / Е. В. Могилевская, О. С. Васильева ; М-во образования и науки Российской Федерации, Федеральное гос. авт. образовательное учреждение высш. проф. образования "Южный федеральный ун-т". – Ростов-на-Дону : Изд-во Южного федерального ун-та, 2011. – 273 с.

7. Пьянкова, Л. А. Ретроспективный анализ феномена материнства [Текст] : монография / Л. А. Пьянкова ; Министерство образования и науки Российской Федерации, Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования "Сибирский государственный индустриальный университет". – Новокузнецк : Сибирский гос. индустриальный ун-т, 2017. – 130 с.

8. Проблеми батьківства і материнства [Текст] : [метод. рекомендації / підгот.: З. Г. Кісарчук]. – Київ : Товариство "Знання" УРСР, 1990. – 15, [1] с.; 20 см. – (На допомогу лектору / Т-во "Знання" УРСР).

9. Розинаева, Г. Супружество, материнство и отцовство [Текст] : [перевод со словацкого] / Гелена Розинаева. – Минск : Полымя, 1984. – 143 с.

10. Сокольская, Л. В. О просвещенном материнстве / Л. В. Сокольская // Социолог и психолог в библиотеке : Сб. статей и материалов. – Вып. 7. – Москва : Рос. гос. дет. б-ка; Рос. гос. б-ка для молодежи, 2010. – С. 207-212.

11. Трубавіна І.М. Усвідомлене і відповідальне батьківство: спільне і відмінне Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Луганськ: ЛНУ, 2013.- №13 (272) липень. – С.96-101.

12. Трубавіна І.М. Поняття про формування батьківства як напрямку освіти дорослих Імідж сучасного педагога.- ПНПУ, ПОІППО, 2010.-№10, с.19-21.

Тема 2. Нормативно-правове забезпечення соціально-педагогічної діяльності щодо охорони материнства.

Міжнародні і вітчизняні нормативні документи з соціально-педагогічної підтримки і допомоги материнству і дитинству, їх класифікація, зміст.

Нормативні документи установ і відомств про соціально-педагогічну охорону материнства в Україні: ретроспектива і сучасність.

Література:

1. Конституція України.
2. Конвенція ООН про захист материнства
3. Романовский, Г. Б. Правовая охрана материнства и репродуктивного здоровья [Текст] : монография. – Москва : Проспект, 2016. – 234 с.
4. Стинська В.В. Соціальна підтримка материнства й дитинства в УРСР та зарубіжних країнах на початку ХХ століття: правовий аспект / В. В. Стинська // Освітнологічний дискурс. – 2015. – № 4. – С. 230-239. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2015_4_25.
5. Трубавіна І.М., Євсюкова М.В., Калашник О.А. Соціально-педагогічні основи захисту прав дитини/ навч.- метод. посіб./ за заг. ред. К. Б. Левченко та О. А. Удалової. – К:Скайдек, 2008. – 224 с.
6. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю – теорія та методика _Харків:Нове слово,2007.-398с.
7. Федер, Е. А.Цели и задачи государственной охраны материнства и младенчества [Текст] / Е. А. Федер. – Москва ; Ленинград : Гос. мед. изд-во, 1929 ("Мосполиграф" 18 тип. им. М.И. Рогова). – 8 с.; 25x17 см. – (Курс "Охрана материнства и младенчества"/ Курсы заоч. переквалификации акушеров при Отд. охраны материнства и младенчества НКЗ; Вып. 2. Лекция 1).

Тема 3. Установи –суб'єкти соціально-педагогічної діяльності з охорони материнства

Заклади освіти, заклади охорони здоров'я, поліція, НДО, омбудсмен, Гендерний уповноважений при КМУ, заклади соціальної сфери, центри матері та дитини, реабілітаційні центри, НДО, фонди тощо. Національні плани дій і цільові програми як інструмент координації дій, взаємодії суб'єктів. Комплексні цільові програми в Україні щодо охорони материнства. Етика соціально-педагогічної роботи з вагітними і матерями.

Література:

1. Рудова, Н. Е. Система воспитания ценностного отношения к материнству : диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / Рудова Наталья Евгеньевна; [Место защиты: ГОУВПО "Российский государственный педагогический университет"]. – Санкт-Петербург, 2009. – 216 с.
2. Секреты материнства. № 18 [Текст] : пособие для молодых родителей : [16+] / Капранова Е. И. [и др.] ; под ред. А. А. Баранова, И. Н. Денисова ; ГБОУ ВПО Первый Московский гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова М-ва здравоохранения Российской Федерации [и др.]. – Москва : РОМАРТ, 2015. – 28 с.

3. Троцкий, Л. Д. Охрана материнства и борьба за культуру : Речь на 3-м Всесоюзном совещании по охране материнства и младенчества 7 декабря 1925 г. / Л. Троцкий. – Москва : Н.К.З. "Охрана материнства и младенчества", 1926. – 32 с.

4. Трубавіна І.М. Етика соціально-педагогічної роботи з сім'єю. – К.:ДЦССМ, 2002.-81с

5. Трубавіна І.М. Організаційні засади надання соціально-педагогічних послуг сім'ям в центрах соціальних послуг Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Луганськ:ЛНУ, 2013.- №23 (282) грудень С. 177-185

6. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю – теорія та методика _Харків:Нове слово, 2007.-398с.

Тема 4. Теоретичні засади соціально-педагогічної діяльності щодо підтримки і допомоги материнству

Підходи різного рівня узагальнення до соціально-педагогічної діяльності: філософські, загальнонаукові, конкретна наукові, соціально-педагогічні. Філософські: прагматичний, діяльнісний та матеріалістичний; загальнонаукові: системний, комплексний, прав людини, розвитку людини, гендерний; конкретна наукові: підходи соціальної роботи: «кризове втручання», «допомога для самопомогги», теорія участі, профілактичний, проблемно-орієнтований підходи, із педагогічних – особистісно-орієнтований та інтегрований підхід, із психологічних: генетичної психології, психології статі, адлерівська терапія, із соціології: макро- та мікросоціологічний підходи, теорії соціалізації; із соціально-педагогічних: родинноцентричний, особистісний, середовищний підходи.

Література:

1. Гендерний та з позицій прав підхід до просування грудного вигодовування (переклад Ю. Савельєвої /<http://leleka.sumdu.edu.ua/uk/component/content/article/2-uncategorised/148-nazust-rich-zdorov-yu-materiv-ta-ditej.html>
2. Липский И.А. Социальная педагогика: Методологический анализ: Учебное пособие. М.: 2004.
3. Стинська В. Соціальна політика підтримки материнства й дитинства в УРСР в 60 – 80 рр. ХХ ст. /В.В.Стинська //Людинознавчі студії: збірник наукових праць ДДПУ імені Івана Франка. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2014. – Вип. 29. Частина 2. Педагогіка. – С. 197 – 205.
4. Трубавіна І.М. Родиноцентричний підхід до соціально-педагогічної роботи із сім'єю: суть, перспективи, шляхи подальшого впровадження – Наукові записки УКУ.-Львів,2017.-число ІХ.-серія «Педагогіка, психологія».-вип 2. 180с. – с93-105

5. Трубавіна І.М. Социальная работа с беременными и членами их семей в Украине/ Беременная женщина и социальный социум: проблемы и перспективы: сб. научн. статей международной научно-практической конференции (17-19 сентября 2013г.) /Урал.гос пед.ун-т.-Екатеринбург,2013.-436с. -С. 167-171.

6. Трубавіна І.М., Золотухіна С.Т. Соціально-педагогічна діяльність як засіб формування нової моделі поведінки в суспільстві /Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матер між нар наук.конф.(26-27 листоп.2015р.)- Харків:ХДАК,2015.-280с.- С.86-88

Тема 5. Завдання і зміст соціально-педагогічної діяльності з охорони материнства

Завдання соціально-педагогічної діяльності в сучасних умовах та в минулому. Зміст соціально-педагогічної діяльності: соціальна профілактика, соціальне обслуговування, соціальна реабілітація, соціальний супровід, втручання.

Література:

1.Мягкова М. А.Психологическое сопровождение материнства в неполной семье : диссертация ... кандидата психологических наук : 19.00.07 / Мягкова Мария Алексеевна; [Место защиты: Ур. гос. пед. ун-т]. – Курган, 2013. – 266 с.

2.Трубавіна І.М. Социальная работа с беременными и членами их семей в Украине/ Беременная женщина и социальный социум: проблемы и перспективы: сб научн статей международной научно-практической конференции (17-19 сентября 2013 г.) /Урал.гос пед.ун-т.-Екатеринбург, 2013.-436с. -С. 167-171

3. Ходсон, Дж.Чудо рождения [Текст] ; Духовное значение материнства / Джеффри Ходсон ; [пер. К. Зайцев]. – Москва : Амрита-Русь, 2011. – 141 с.;

4. Хорват, Ф.Любовь, материнство, будущее : Пер. со словац. /Франтишек Хорват; [Послел. Ю. П. Азарова]. – М. : Прогресс, 1982. – 96 с.;

5. Чодороу, Н.Воспроизводство материнства = психоанализ и социология гендера / Ненси Чодороу. – Москва : РОССПЭН, 2006 (Ульяновск : Ульяновский Дом печати). – 290, [2] с.

6. Holm, Ulla M.Modrande och praxis : En feministfilos. undersökning / Ulla M. Holm. – Göteborg : Daidalos, Cop. 1993. – 368 с.;

Тема 6. Форми і методи соціально-педагогічної діяльності щодо охорони материнства

Поняття про форми, методи соціально-педагогічної діяльності з охорони материнства. Індивідуальні, групові, масові форми. Форми виїзні, стаціонарні, пересувні, пульсуючі. Безпосередні та опосередковані форми надання соціально-

педагогічних послуг. Телефон Довіри і гарячі лінії. Методи соціально-педагогічної діяльності: методи формування свідомості, методи формування досвіду поведінки, методи стимулювання і корекції, методи стимулювання до самовиховання. Методи соціальної роботи в соціально-педагогічній діяльності. Методи ведення випадку (1-4 рівня), кейс-менеджмент. Консультування в роботі з матерями і вагітними.

Література:

1. Альтгаузен, Н. Ф.Беседы с девушками о материнстве и младенчестве / Н. Ф. Альтгаузен, А. Ю. Лурье, Е. П. Мелентьева ; Под ред. д-ра Н. Ф. Альтгаузена и проф. С. А. Селицкого. – Москва ; Ленинград : Госуд. медиц. изд-во, 1929 ("Мосполиграф", 18 тип. им. М. И. Рогова). – 172 с.

2. За охрану материнства и детства : ежедневная газета дорздрава к двухнедельнику охраны материнства и детства. – Омск, 1928 -. – 63 см.

3. Канель, Л. В.Туберкулез и материнство [Текст] : Радиолекция / Д-р Л. В. Канель; Центр туберкулезный инст. – Москва : [б. и.], 1939. – 5 с.

4. Инструкция по организации и работе школы материнства [Текст] / Рост. обл. ин-т охраны материнства и младенчества. Рост. н/Д. дом сан. культуры. – Ростов н/Д : Ростведиздат, 1939. – 16 с

5. Крист, И. Е. Консультационная работа по охране материнства и младенчества на селе [Текст] / Д-р И. Е. Крист. – Москва : Гос. мед. изд-во : Мосполиграф, [19--] (18 тип. им. М. И. Рогова). – 76с.

6. Пузько, В. И.Методики исследования представлений о материнстве и отношения к детям [Электронный ресурс] : электронное издание : электронный аналог печатного издания / В. И. Пузько, Е. Г. Ушакова ; Федеральное агентство морского и речного трансп. РФ, Федеральное бюджетное образовательное учреждение высш. проф. образования "Морской гос. ун-т им. адм. Г. И. Невельского". – Владивосток : МГУ им. адм. Г. И. Невельского, 2012

7.Mothering : Ideology, experience, a. agency / Ed. by Evelyn Nakano Glenn et al. – New York; London : Routledge, 1994. – X, 387 с.; 25 см. – (Perspectives on gender).

8.Rich, A.Of woman born : Motherhood as experience a. institution / Adrienne Rich. – New York : Norton, Cop. 1976. – 318 с.;

Тема 7. Технології соціально-педагогічної діяльності щодо підтримки і допомоги материнства

Технології підтримки, допомоги, самопомоги, втручання в соціально-педагогічній діяльності щодо охорони материнства. Технології надання соціально-педагогічних послуг з охорони материнства: кризове втручання, рівний-рівному,

івент-технології, інформаційно-комунікаційні технології, профілактичні інформаційні кампанії, тренінгові технології, кейс-менеджменту, особисто-орієнтована, ненасильницького спілкування, технології роботи груп взаємодопомоги, усвідомленого материнства, адлерівської терапії. Організація соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями матерів з особливостями.

Література:

1. Алипов, В. И. Алкоголизм и материнство / В. И. Алипов, В. В. Корхов. – Л.: Ленингр. орг. о-ва "Знание" РСФСР, 1988. – 31, [1] с.
2. Антонов, А. Н. Подготовка девочки к материнству : С 12 рис. / А. Н. Антонов пр.-доц. Госуд. интс-та для усовершенствования врачей ; Науч.-практич. инст-т охраны материнства и младенчества Ленингр. облздравотд. – Ленинград : Инст-т, 1929 (тип. "Красной газеты" им. Володарского). – 64с.
3. Бердникова, Т. В. Юное материнство в современной семье : [Монография] / Т. В. Бердникова, Н. С. Степашов, Г. А. Сидоров; Кур. гос. мед. ун-т, Кур. регион. Отд.-ние Акад. соц. наук РФ. – Курск : Кур. гос. мед. ун-т, 2000. – 161,
4. Ворошнина, О. Р. Психологическая коррекция депривированного материнства : диссертация ... кандидата психологических наук : 19.00.07. – Москва, 1998. – 202 с.
5. Истратова, К. А. Беременность после 30 лет, или Осознанное материнство [Текст] / Катерина Истратова ; под ред. Н. А. Бовиной, Ю. Я. Кузнецкого. – Москва : Мир и образование, 2013. – 190с.
6. Одиноква, Г. Ю. Выявление и преодоление неблагополучия в развитии общения матери и ребенка раннего возраста с синдромом Дауна :

автореферат дис. ... кандидата педагогических наук : 13.00.03 / Одиноква Галина Юрьевна; [Место защиты: Ин-т коррекц. педагогики Рос. акад. образования]. – Москва, 2015. – 24 с.

7. Стинська В. «Соціально-педагогічна підтримка дитинства й материнства» у науковій літературі: дефінітивно-понятійна сутність // Освітній простір України: науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ. – 2014. – Вип. 3. – С. 136 – 141.

8. Овчарова, Р. В. Материнство в неполной семье [Текст] : монография / Р. В. Овчарова, М. А. Мягкова ; М-во образования и науки Российской Федерации, Федеральное гос. бюджетное образовательное учреждение высш. проф. образования "Курганский гос. ун-т". – Курган : Изд-во Курганского гос. ун-та, 2014. – 355 с.

На основі викладеного можемо стверджувати, що інтегрована навчальна дисципліна «Материнознавство в соціально-педагогічній діяльності» має право на існування, для неї існує свій зміст, вона доцільна після лінійного вивчення навчального плану в бакалаврській підготовці для підготовки магістрів і для їх комплексного розуміння проблеми матерів з дітьми, теоретичних основ соціально-педагогічної діяльності з цією категорією клієнтів на основі їх специфічних проблем. Перспективами подальших досліджень є розробка робочої програми і впровадження її в навчальних процес підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників, вона доцільна і для підвищення кваліфікації цих фахівців, які випустилися раніше.

Список використаних джерел

1. Кремень, В.Г. Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120с.
2. Овчарова, Р. В., Мягкова М. А. Материнство в неполной семье : монография. Курган : Изд-во Курганского гос. ун-та, 2014. 355 с.
3. Селюк Е.Ю. Семьеведение. Учебная программа дисциплины ВГУС. URL: https://abc.vvsu.ru/books/pr_semievedenie/page0001.asp
4. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за ред. І.Д.Звереві. К.: 2008.69с
5. Стинська В. «Соціально-педагогічна підтримка дитинства й материнства» у науковій літературі: дефінітивно-понятійна сутність. *Освітній простір України*: науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2014. Вип. 3. С. 136 – 141.
6. Трубавіна І.М. Волонтерознавство як наукова дисципліна і напрям наукових досліджень. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Психологічне забезпечення волонтерської діяльності» (25-27 листопада 2011, Львів), Львівський національний університет ім. І.Франка. С.16-19.
7. Трубавіна І.М. Інтегровані предмети як шлях підвищення якості підготовки соціальних педагогів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми підготовки фахівців у галузі соціально-педагогічної діяльності» (5-7 листопада 2009р.), Ніжин:НДУ, 2009.

References

1. Kremen, V.H. (2014). *Rozroblennia osvitynih prohramm: metodychni rekomendatsii*. K.: DP «NVTs «Priorytety» [in Ukrainian].
2. Ovcharova, R. V., Miahkova M. A. (2014). *Materynstvo v nepolnoi seme : monohrafiya*. Kurhan : Yzd-vo Kurhanskoho hos. un-ta.
3. Seliuk, E.Iu. *Semievedeniye. Uchebnaia prohramma dystsyplyny VHUS*. URL: https://abc.vvsu.ru/books/pr_semievedenie/page0001.asp

4. Sotsialna pedahohika: mala entsyklopediia / za red.I.D.Zvierievoi. K.: 2008.69s [in Ukrainian].
5. Stynska, V. V. (2014). «Cotsialno-pedahohichna pidtrymka dytynstva y materynstva» u naukovi literaturi: definityvno-poniatiina sutnist. Osvitnii prostrir Ukrainy: naukovyi zhurnal DVNZ «Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
6. Trubavina, I.M. (2011). Volonteroznavstvo yak naukova dystsyplina i napriam naukovykh doslidzhen. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Psykhohichne zabezpechennia volonterskoi diialnosti» (25-27 lystopada 2011, Lviv), Lvivskyi natsionalnyi universytet im. I.Franka. [in Ukrainian].
7. Trubavina, I.M. (2009). Intehrovani predmety yak shliakh pidvyshchennia yakosti pidhotovky sotsialnykh pedahohiv. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii *Aktualni problemy pidhotovky fakhivtsiv u haluzi sotsialno-pedahohichnoi diialnosti* (5-7 lystopada 2009r.), Nizhyn:NDU, 2009. [in Ukrainian].

Трубавина И. Н. Матерінознавство в соціально-педагогічній діяльності: інтегрована навчальна дисципліна в установах вищої освіти

Стаття обґрунтовує теоретичні основи і зміст нової інтегрованої навчальної дисципліни для майбутніх магістрів в університетах. Це матерінознавство в соціально-педагогічній діяльності. Автор називає теоретичними основами нової дисципліни наукові підходи різного рівня, а саме: філософські: прагматичний, діяльнісний і матеріалістичний; загальнонаукові: системний, комплексний, прав людини, розвитку людини, гендерний; конкретнонаукові: підходи соціальної роботи: «кризове втручання», «допомога для самопоміччя», теорія участя, профілактичний, проблемно-орієнтований підходи, із педагогічних – особистісно-орієнтований і інтегрований підхід, із психологічних: генетичної психології, психології статі, адлерівської терапії, по соціології: макро- і мікросоціологічних підходи, теорії соціалізації; із соціально-педагогічних: родиноцентричний, особистісний, екологічний підходи. На цій основі автором запропоновано зміст програми нової навчальної дисципліни.

Ключові слова: материнство, матерінознавство, соціально-педагогічна діяльність, інтегрована навчальна дисципліна, зміст навчальної дисципліни, теоретичні основи навчальної дисципліни.

Trubavina I. M. Maternity knowledge in social and pedagogical activity: integrated educational discipline in higher education establishments

The article substantiates the theoretical foundations and content of the new integrated educational discipline for the Maybuge masters in universities. This is maternal studies in social and pedagogical activities. The authors call the theoretical foundations of the new discipline scientific approaches of various levels, namely: philosophical: pragmatic, activity and materialistic; general science: systematic, complex, human rights, human development, gender; Specific scientific: approaches to social work: "crisis intervention", "self help help", participation theory, preventive, problem-oriented approaches, pedagogical – person-oriented and integrated approach, from psychological: genetic psychology, gender psychology, adler therapy, from sociology: macro- and microsociological approaches, theories of socialization; from socio-pedagogical: native-centered, personal, and environmental approaches. On this basis, the author proposed the content of the program of the new discipline.

Key words: maternity, maternal studies, social and pedagogical activity, integrated educational discipline, content of educational discipline, theoretical bases of educational discipline.